

"Македонија мора да расчисти со кодошите и да го демистифицира комунистичкото минато, доколку сака да го фати чекорот со современите демократски процеси", велат експертите кои учествувале во подготовката на Законот за лустрација додека, пак, нашите разузнавачки извори коментираат: "Ако тргнеме од фактот дека во изминатиов период неколку пати се чистени полициските досиеја, тогаш премногу е доцна за овој Закон".

Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

Ке бидат ли откриени кодошите во оваа држава или, пак, Предлогот за донесување Закон за определување дополнителен услов за вршење јавна функција, или популарно наречен лустрација, ќе биде само маркетинг на одредена политичка партија. Ако го имаме предвид фактот дека во изминатиов период неколку пати се чистени полициските досиеја, тогаш премногу е доцна за овој Закон. Врз основа на тоа, под знак прашање се доведува не само бројката на кодошите, туку и ефектите од Законот, чие усвојување е најавено за јануари идната година. Но, и покрај, сомневањата, Законот за лустрација ќе биде усвоен, за што постои консензус, потпис ставиле 63 пратеници. Секако дека овој Закон и е потребен на РМ, но неговото донесување треба, пред сè, да биде од хуман аспект, да се заштитат човековата слобода и права. Не смее да има политички предзнак.

Сепак, пред неговото донесување ќе треба да се расчисти прашањето врз основа на кој критериум се соработувало со тајните служби. Дали тоа било во интерес на соочувањето на македонската самобитност, дали станувало збор за одбрана од атаки од другите национализми, кои биле евидентни во поранешна Југославија или, пак, соработката со тајните служби се воспоставувала за да се добие некоја директорска фотелја, позиција, во општината,

ЗАКОНОТ ЗА ЛУСТРАЦИЈА ВОЗНИ И ПОРАНЕШНИ КОДОШИ

Член 2

(1) Лицето кандидат за носител или носител на јавна функција кое во периодот од донесувањето на Декларацијата на Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Македонија - АСНОМ за основните права на граѓанинот на Демократска Македонија на Првото заседание на АСНОМ на 2 август 1944 година до денот на влегувањето во сила на овој закон, не е евидентирано во досиејата на Службата за државна безбедност како таен информатор при оперативно прибирање информации што биле предмет на обработка, чување и користење од органите за државна безбедност, во облик на автоматизирани или рачни збирки на податоци и досиеја, оформени и водени за одредени лица со кои се кршени или ограничувани основните права и слободи на граѓаните од политички или идеолошки причини, го исполнува дополнителниот услов за кандидирање или за вршење јавна функција.

(2) Исполнет дополнителен услов, согласно со овој закон, претставува верифицирана од Комисијата писмена изјава за несоработка, на лице кандидат за носител или носител на јавна функција, со органите на државната безбедност, за периодот утврден во ставот (1) на овој член.

ПРЕДЛОГ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ ЗАКОН ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ ДОПОЛНИТЕЛЕН УСЛОВ ЗА ВРШЕЊЕ ЈАВНА ФУНКЦИЈА

"ЧПИУНИТЕ" ИМА МОРАЛНИ НОРМИ

околијата, во Републиката, во Федерацијата... Не може во ист кош да се ставаат луѓето кои биле врбувани врз компромитирачка основа, со оние кои соработувале со службата поради потребата да се штитат македонските национални интереси и во рамките на поранешна СФРЈ, кога имаше одредени странични удари на македонскиот национален бит и кога се мислеше дека во рамките на сојузната политика на Југославија не можат да се жртвуваат интересите на другите републики во однос на проблемот со Бугарија и Грција.

Нашите извори објаснуваат дека постои критериум на морални норми според кој се утврдува кој за што кодошел. Дали ако некој - велат тие - присуствувал на меѓународни средби каде што се бранеле интересите на Македонија и доаѓал до сознанија кои укажувале оти се работи против РМ, а тоа им го пренесувал на Службите за државна безбедност, при што неговите сознанија се забележувале, може ли таа личност да се смета за кодош.

КРИТЕРИУМИ

За овие 15 години одредени луѓе перманентно биле на челни позиции, некои од нив и во поранешна Југославија

СТОЈАН АНДОВ

Законот за досиејата, од политичка гледна точка, не е разграничување со минатото, туку тоа е акт на враќање кон минатото, смета бугарскиот претседател Георги Прванов.

"Кога ќе се објават сите тие документи, тешко ќе ја прифатиме иднината на разузнавачките служби", изјави Прванов за бугарските медиуми. Според него, одговорност ќе сноси и националното Собрание, а народната парламентарна комисија би требало да направи сè што е

ЕМИРИ МНОГУ ЈАВНИ ФУНКЦИОНЕРИ

ПРЕД ПЕТ ГОДИНИ ВО АРХИВОТ НА МАКЕДОНИЈА СЕ ПРЕФРЛЕНИ ОРИГИНАЛНИ ДОСИЕЈА НА 14.500 ПОЛИТИЧКИ ЗАТВОРЕНИЦИ КОИ ДОТОГАШ БИЛЕ ЧУВАНИ ВО МВР. ДОСИЕЈАТА СЕ ПРАВЕНИ ОД 1945 ДО 1998 ГОДИНА. ДОНЕСЕНИ СЕ И 22.000 ОРИГИНАЛНИ ДОСИЕЈА, ЧУВАНИ ВО ЗАТВОРОТ ВО "ИДРИЗОВО"

не бил полициски соработник?

Се поставува и прашањето какви релации ќе имаат сегашните функционери со ДБК, со Агенцијата за разузнавање и со организираниот криминал. Дали ако некој открие голема корупција и ја пријави во полиција, утре од некоја друга комисија ќе биде обвинет дека соработувал со тајните служби?

Во прилог на тоа дека овој Закон нема да постигне значителни ефекти, е и изјавата на поранешниот министер за внатрешни работи, Павле Трајанов, кој вели: "Во МВР и во другите служби има многу малку досиеја од кои би можело да се утврди дали некои функционери биле полициски соработници. Неколку пати се уништени голем број такви досиеја - по смената на југословенскиот министер Александар Ранковиќ во 1965 година, во периодот меѓу 1989 и 1990 година кога македонски министер беше Јован Трпеноски, спроти изборите во 1998 година и во 2001 година. Мора да одговараат и луѓе од тогашниот политички естаблишмент, кои ги користеле информациите од шпионите".

А ЃОН НА ЛИЦЕТО, А НЕ ЗА НАЦИОНАЛНА СВЕСТИ!

неопходно со цел штетите за националната безбедност да бидат што помали.

Предлагачот на Законот за лустрација во Македонија, Стојан Андов, вели дека ако откривањето на соработниците на тајните служби ја нарушува националната безбедност, тогаш зошто Прванов како шеф на државата не реагираше при имплементацијата на лустрацијата во Бугарија, туку сега кога станува збор за соседна држава.

Андов не очекува било какви проблеми при имплементацијата на Законот во Македонија. За разлика од спецификата на законите кај соседните, но и во другите земји, кои покрај жигосувањето на соработниците на тајните служби, предвидуваат и кривични одговорности и судски процеси, во Македонија не се предвидуваат казни одредби. Откривањето на идентитетот на кодошите ќе значи само забрана за вршење јавна функција, а не и нивно кривично гонење.

се наоѓале на високи, федерални и републички функции, што значи дека тие имале многу можности, простор и позиција да ги исчистат своите досиеја.

За жал, велат изворите, во Македонија така беше поставен системот и не можеше да се работи во надворешно-трговско претставништво ако не се прифатеше соработка со тајната служба. Петнаесет години е голем период затоа што значителен број луѓе, кои биле соработници на тајните служби во едностранскиот режим, веќе се во пензија, а некои се умрени. Сега прашањето е дали некој бил соработник со УДБА, но како противтежа на него е потпрашањето дали и денес е забрането граѓаните да соработуваат со ДБК и со Агенцијата за разузнавање ако тоа е во интерес на државата? Акцијата за донесување Закон за лустрација нашите извори ја сметаат за политички маркетинг, кој нема да произведе буквално никакви значајни ефекти за македонската држава. Има одредени мислења дека е многу побитно и поморално прашањето да се донесе закон за рехабилитација на оние кои биле осудени под притисок во политички кампањи или биле неправедно осудени. Изворите се прашуваат и врз основа на кој критериум ќе биде составена Комисијата, која ќе ја проверува вистинитоста на тврдењата дека некој

Ексминистерот за внатрешни работи, Трпеноски негира дека се случило такво нешто, па вели: "Тоа воопшто не е точно и никому не му паднало на памет такво нешто. Трајанов е во заблуда, но јас не му забележувам, бидејќи никогаш не работел во Државна безбедност. За лицата кои соработувале со тајните служби, а потоа од некакви причини престанале да бидат соработници, во Службата постои решение за нивна deregистрација потпишано од министерот, така што во никој случај не станува збор дека се уништувани документи од Државна безбедност, туку сосема други материјали и тоа строго според Законот за архивска граѓа. Со овој Закон е регулирано дека некои документи се со рок на траење од една, пет, десет години. Откако ќе изминел рокот, секој ваков документ се уништувал, но со претходно одобрение од Архивот на Македонија. Исто така, во Министерството има списоци и одлуки со кои се уништени ваквите документи".

Директор на Архивот на Македонија, Зоран Тодоровски, потенцира:

"Пред пет години во Архивот на Македонија се префрлени оригинални досиеја на 14.500 политички затвореници, кои дотогаш биле чувани во Министерството за внатрешни работи. Тие досиеја се правени во периодот од 1945

до 1998 година. Освен нив, донесени се и 22.000 оригинални досиеја, кои биле чувани во затворот 'Идризово'. Во нив се посочени и конкретни имиња на луѓето кои на тајните служби им доставувале информации за оние за кои се водени досиејата. Тие ќе можат да се користат за да се провери дали некој јавен функционер некогаш бил соработник на тајните служби", објасни Тодоровски и потенцира дека ќе се внимава да не се случи некој функционер да биде оквалитикуван како кодош врз основа на недоволна аргументација во досиејата.

Оваа негова изјава ја наметнува дилемата дали Законот ќе се сведе само на политички затвореници, а ќе ги заботи имињата на јавните функционери? Затоа, Андон Андонов, претседател на Здружението на граѓани затворани за идеите за самобитноста на македонскиот народ и неговата државност, вели: "Потребно е да бидат објавени и имињата на јавните и на државните функционери кои ги користеле информациите од кодошите за политички пресметки и преку нив граделе политички кариери".

Според него, во досиејата кои ги имаат членовите на ова Здружение можат да се најдат имиња на многу кодоши, кои и денес се на јавни функции.

На јавната трибина за лустрацијата, поранешниот политички затвореник, Ефтим Гашев, изјави дека Законот треба да се искористи за да се расчистат повеќе убиства на македонски функционери, како генералот Васко Карангелески и други.

СМЕТАМ ДУРИ ДЕКА ЕДНА ТРЕТИНА ОД ЛИЦАТА КОИ МОМЕНТНО СЕ НА ПОЗИЦИИ ВО ЛОКАЛНАТА И ВО ДРЖАВНАТА ВЛАСТ, ВКЛУЧУВАЈКИ ГО СОБРАНИЕТО И СИТЕ ИМЕНУВАНИ ФУНКЦИОНЕРИ, КАКО И ВО ДРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА, КОЈА ОДЛУЧУВА ЗА СЕРИОЗНИ РАБОТИ, НЕ БИ ТРЕБАЛО ВЕЌЕ ДА БИДАТ НА ТИЕ ФУНКЦИИ, СИЛВАНА БОНЕВА

МОРАЛНОСТ

Координаторот на ВМРО-ДПМНЕ и член на Извршниот комитет, Силвана Бонева вели: "Огроман број луѓе ќе бидат симнати од функција. Сметам дури дека една третина од лицата кои моментно се на позиции во локалната и во државната власт, вклучувајќи го Собранието и сите именувани функционери, како и во државната администрација која одлучува за сериозни работи, не би требало да бидат веќе на тие функции. Се радувам што конечно на целните позиции во државата ќе имаме луѓе кои ќе бидат таму поради тоа што имаат високи морални вредности, а не оние кои сакаат само пари и газат врз телата на други луѓе, со единствена цел да дојдат до некоја позиција од која би остварувале поголеми приходи и привилегии за себе и за своето семејство", изјави Бонева и додаде: "Нормално е дека Македонија не можеше да се изгради како вистинска демократска држава, кога во сите структури на систе-

мот беа луѓе кои цел живот профитираа само затоа што беа кодоши. Навистина сум радосна поради тоа што конечно ќе престане стравот кај многумина македонски граѓани, кои во изминатиот период беа репресирани од ДБК, КОС и од други служби".

Експертот за човекови права, Свонко Јанкуловски, потенцира дека овој Закон ќе претставува "демократска екологија", односно, пречистување, кое ќе ги отстрани од јавната сцена луѓето кои го потхранувале тоталитарниот систем.

Како и да е, со овој Закон ќе се проверуваат сегашните и идните функционери, дали биле соработници на тајните служби. Проверката ќе го опфати периодот од 2 август 1944 година до стапувањето во сила на овој Закон, а ќе се применува пет години од денот на неговото донесување.

Предлагачот на Законот, лидерот на ЛП, Стојан Андов, вели:

"Проблемите кои ја следат нашата независност, а кои до денес практично

не се разрешени, особено оние кои се гледаат во забавувањето на демократските процеси во РМ, во еден дел се производ на дејствувањето на зачуваните остатоци од поранешниот систем, како што е тајната мрежа на соработници на тајната политичка полиција... Затскривајќи се зад потешкотните врзани за независноста и нејзиното оспорување, овие структури, под изговор на зачувување на државната безбедност, овозможува недемократско и непазарно приграбување на општествениот капитал во приватни раце, воведувајќи нов транзиционен поредок, кој според своите капацитети не одговори на потребите на граѓаните и на развојот на демократското општество. Со овој Закон се отстранува можноста во РМ, паралелно со дејствувањето на легално избраните органи на власта, во нејзиното вршење, да учествуваат и распространетите пипала на од тајната мрежа на соработници со тајната политичка полиција олицетворени во службите на државната безбедност".